

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА В УКРАЇНІ

Буркинський Б.В., Лайко О.І., Агінська І.В., Островар О.В.

У статті на підставі секторного аналізу ринку молока і молочної продукції в Україні визначені фактори негативного впливу, що призводять до зниження конкурентоспроможності та частки на ринку вітчизняної продукції. Проаналізовано вітчизняний та іноземний досвід дотаціювання та інші організаційно-фінансові підходи для підтримки розвитку виробництва високоякісної молочної продукції. Запропоновано механізм модернізаційного забезпечення розвитку ринку молока в Україні, який полягає в трансформації системи управління секторами виробництва та дистрибуції готових виробів, приведення регуляторних механізмів у відповідність до сучасних умов господарювання та існуючої структури ринку. Головний акцент робиться на створенні ефективних з'єднувальних ланцюгів між секторами ринку молочних продуктів для максимального ефективного і швидкого обертання та відтворення ресурсів товаровиробників.

I. Вступ

Вітчизняний ринок молока та молочної продукції характеризується рядом істотних проблем, які призводять до порушення відтворювальних процесів, зниження прибутковості виробників сировини – цільного молока і, як наслідок, скорочення поголів'я великої рогатої худоби. Вітчизняна система стандартизації якості молочних продуктів не відповідає світовим нормам і українські товаровиробники не мають змоги вийти на міжнародний ринок, але й на внутрішньому ринку відчувається істотна присутність продукції іноземних виробників, що створює додаткову конкуренцію і ускладнює умови господарювання для вітчизняних виробників.

Молоко і молочна продукція є товарами стратегічно важливими і попит на таку продукцію постійно зростає як в Україні, так і в усьому світі. Невідповідність механізму управління молочним господарством країни за останні десятиріччя тенденціям і особливостям розвитку ринку молочної продукції призвели до сучасних диспропорцій та занепаду даного виду економічної діяльності. В умовах ринкового саморегулювання та лібералізації системи державного контролю за виробництвом молочних продуктів технологічні процеси були модифіковані самими виробниками від чого якісні показники готової продукції суттєво погіршились [1, 2]. Перехід на альтернативні сировинні набори (такі як сухе молоко) призвели до відмови вітчизняних переробних заводів від натурального

молока, виробленого в агрофірмах. Падіння попиту на сировину спричинило до занепаду крупно товарного молочного виробництва і в результаті український ринок молока залишився без належного сировинного забезпечення, необхідного для виробництва натуральної та якісної продукції, а також до зміни технологічних ланцюгів і операцій у товаровиробників, які тепер більше пристосовані до використання сировинних замінників, аніж натуральної сировини.

В той же час досвід європейських країн свідчить про можливість ефективної організації процесу виробництва і збуту молочної продукції при дрібнотоварному або змішаному типі виробництва молока [3]. Побудова належного інфраструктурного середовища, підкріпленого інституціональним та інституційним супроводженням разом із системою державного контролю і стандартизації є тими необхідними заходами, що здатні забезпечити модернізацію і відродження ринку молочної продукції в Україні.

II. Постановка задачі

Необхідність модернізації структури та системи управління на вітчизняному ринку молока і молочних продуктів викликана сучасним незадовільним станом виробництва і реалізації таких товарів в Україні. Незадовільними є як якісно-органолептичні характеристики продукції, так і стан відтворювальних процесів на ринках, стан спадаючої динаміки виробництва молока, втрата потужної бази крупно товарного виробництва молока як сировини, суттєве скорочення поголів'я великої рогатої худоби. Всі ці ознаки свідчать про необхідність запровадження стратегії модернізації вітчизняного ринку молока і молочної продукції.

Проблема виробничого занепаду на українському ринку молочної продукції є об'єктом дослідження багатьох відомих вчених, однак невирішених проблем залишається багато і механізм перебудови структури та процесів управління даним ринком є необхідним. Так, питання оцінки стану, функціонування та розвитку молокопереробної галузі знайшли своє відображення в роботах таких вітчизняних вчених як В.М. Бондаренко, М.М. Ільчук, М.П. Коржинський, Л.В. Протасова, П.Т. Саблук, І.М. Топіха, Г.В. Чабан, В.І. Бойко та інших вчених. Критичність стану на ринку молочної продукції і необхідність запровадження ефективних регуляторних механізмів неодноразово знаходили відображення в роботах В.М. Гейця.

Для зміни ситуації на краще необхідною є комплексна перебудова системи управління ринком молочної продукції в Україні. На підставі аналізу динаміки обсягів виробництва, ціни на молочну сировину і готові вироби пропонується концепція модернізації структури управління і державного забезпечення розвитком ринку молочного продовольства в Україні. Державне регулювання і підтримку мають включати в себе систему сертифікації, сприяння впровадженню раціональних логістичних схем, систему цінового контролю.

Розвиток ринку молочної продукції в Україні вважається нам можливим на базі існуючого змішаного та дрібнотоварного виробництва, а також на базі створення нових великотоварних молочних ферм. Розвиток таким шляхом має враховувати специфіку ринкового розвитку і здійснюватись на принципах державно-приватного партнерства. Так ефективні схеми збуту молока як сировини від фермерів до переробних підприємств мають бути реалізовані на основі кооперації дрібних фермерських господарств. Система сертифікації і контролю за якістю молочної сировини мають стати прерогативою держави, однак залучення додаткових фінансових ресурсів в дану сферу має відбуватись за участю приватних інвесторів.

III. Результати

Традиційно поняття модернізації трактується як процес переходу до нових способів господарювання, приведення об'єкта у відповідність до нових стандартів та норм, технічних вимог, показників якості. А також під модернізацією може розумітись процес переходу до нового типу суспільства від традиційного.

В даному дослідженні вважаємо за необхідне під модернізацією розуміти не лише процес оновлення виробничої бази (засобів виробництва, технологій) в секторі виробництва молочної сировини та її переробки, але й процес оновлення інституціонального та інституційного забезпечення для функціонування ринку молока в Україні. Відкритість вітчизняної економічної системи для іноземних учасників ринку ставить перед спільнотою виклики щодо забезпечення відповідності внутрішніх товарних ринків світовим умовам господарювання. Це є особливо важливим і необхідним в контексті перебування України в складі СОТ. Процес модернізації інституціонального забезпечення, реструктуризації системи інститутів на ринку молочної продукції в Україні мають забезпечити необхідними умовами для розвитку представників всього товарно-фінансового ланцюга просування продукції від виробника до споживача. При цьому модернізаційність підходу має полягати в тому, що за допомогою зміни регуляторного середовища мають утворитись умови максимальної відповідності рівня розвитку продуктивних сил на ринку молока і молочної продукції в Україні тому рівню виробничих відносин, що склалися в світі і в яких так чи інакше опиняються вітчизняні виробники.

За останні два десятиріччя в Україні дуже скоротилось поголів'я великої рогатої худоби, що здатна була забезпечувати ринок сировинним ресурсом – молоком. А також відкритість українського ринку молока та молочних продуктів міжнародним учасникам створила додаткову конкуренцію для вітчизняних переробних підприємств, що разом із слабкою системою контролю якості продукції призводить до зниження ступеню натуральності готових виробів, робить можливим використання у виробничому процесі інгредієнтів та технологій, заборонених або жорстко регламентованих в європейських країнах. Неврегульованість ринку

молока і наявність на ньому операторів-посередників призводять до неефективності процесу збуту молока власниками дрібнотоварних господарств. Утримувати худобу стає не вигідним, поголів'я скорочується, насиченість неякісними продуктами і імпортом зростає. Розв'язувати таку проблему необхідно комплексним модернізаційним шляхом.

Серед основних проблем молочної галузі можна назвати такі: низький рівень технологічного оснащення молокозаводів, застаріле обладнання; нерозвиненість ринкової інфраструктури; невисокий рівень забезпеченості сировиною та завантаженості потужностей; невисоку якість кінцевої продукції підприємств молочної промисловості; обмеженість можливості широкої диференціації асортименту через низьку якість сировини; зниження попиту на продукти переробки в зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення області, зокрема сільських районів

Зниження об'ємів виробництва молока і молочної продукції спричинено двома факторами:

1. Вплив сировинної бази.
2. Залежність від стану основного капіталу в промисловості.

Основною причиною зменшення обсягів виробництва цільного молока в Україні за останні роки вважають скорочення поголів'я великої рогатої худоби (табл. 1). Однак дане явище має також чіткий зв'язок з іншими проблемами, які призвели до втрати економічного інтересу з боку аграрних виробників до утримування значного поголів'я.

Таблиця 1

Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в Україні*

Категорії господарств	1990	1991	1998	1999	2010	2011
Господарства усіх категорій	25134	8378	5841	5427,8	5074,1	4952,9
Сільськогосподарські підприємства	20456	6191	2887	2464,7	1562,7	1524,2
Особисті підсобні господарства	4678	2187	2936	2963,1	3511,4	3428,7

*-за даними сайту Міністерства аграрної політики України [4]

Виходячи з даних Держкомстату на 1 вересня 2010 року в Україні налічувалося усього 2751,4 тис. корів, що на 3,8% менше чим у 2009 році. При цьому, на сьогоднішній день темпи даного зниження у сільськогосподарських виробників вищі, чим у власних присадибних господарствах. Так, на кінець літа 2010 року, у порівнянні з 2009 роком, чисельність корів у перших знизилась на 3,9%, а у других – 3,7% [1].

Констатуючи динаміку зменшення обсягів виробництва продукції та скорочення чисельності поголів'я, слід зазначити, що це сталося внаслідок різкого спаду обсягів виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах. У порівнянні з 2009 роком в період

січень – серпень 2010 року виробництво молока в Україні зменшилось на 3,6 %, до 7871,8 тис. тонн. У тому числі об'єми сільгосп підприємств скоротились до 1578,2 тис. тонн (-1,4%), господарств населення – до 6293,6 тис. тонн молока (-4,1%). Динаміка виробництва молока в усіх категоріях господарств областей наведена у таблиці 2.

Таблиця 2

Виробництво молока в Україні січень-серпень 2009-2010 рр., тис. тонн*

	Всі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємств			Господарства населення		
	2009 р.	2010 р.	%	2009 р.	2010 р.	%	2009 р.	2010 р.	%
Питома вага категорії господарства у загальному виробництві, %	100			20,05			79,95		
Україна	8163,1	7871,8	96,4	1600,7	1578,2	98,6	6562,4	6293,6	95,9
Крим	243,4	233,6	96,0	26,4	23,3	88,3	217,0	210,3	96,9
Вінницька	582,1	577,8	99,3	98,6	97,8	99,2	483,5	480,0	99,3
Волинська	327,3	317,0	96,9	56,0	51,4	91,8	271,3	265,6	97,9
Дніпропетровська	244,2	231,5	94,8	44,1	45,3	102,7	200,1	186,2	93,1
Донецька	260,1	244,9	94,2	99,2	91,7	92,4	160,9	153,2	95,2
Житомирська	436,8	412,1	94,3	65,1	65,0	99,8	371,7	347,1	93,4
Закарпатська	288,5	276,0	95,7	4,4	4,3	97,7	284,1	271,7	95,6
Запорозька	199,3	192,2	96,4	27,6	26,2	94,9	171,7	166,0	96,7
Івано-Франківська	333,3	318,4	95,5	8,2	7,7	93,9	325,1	310,7	95,6
Київська	329,5	310,8	94,3	142,5	136,2	95,6	187,0	174,6	93,4
Кіровоградська	249,4	249,0	99,8	29,3	29,6	101,0	220,1	219,4	99,7
Луганська	224,0	213,4	95,3	44,3	39,6	89,4	179,7	173,8	96,7
Львівська	501,0	466,6	93,1	18,3	16,8	91,8	482,7	449,8	93,2
Миколаївська	255,8	256,9	100,4	22,5	21,0	93,3	233,3	235,9	101,0
Одеська	290,6	284,7	98,0	32,9	31,1	94,5	257,7	253,6	98,4
Полтавська	492,9	478,0	97,0	204,3	212,7	104,1	288,6	265,3	91,9
Рівненська	310,0	300,7	97,0	32,5	31,1	95,7	277,5	269,6	97,2
Сумська	324,3	299,9	92,5	108,1	101,6	94,0	216,2	198,3	91,7
Тернопільська	295,7	290,4	98,2	23,4	24,1	103,0	272,3	266,3	97,8
Харківська	330,0	321,8	97,5	129,3	124,8	96,5	200,7	197,0	98,2
Херсонська	224,1	213,8	95,4	17,9	18,0	100,6	206,2	195,8	95,0
Хмельницька	435,7	423,4	97,2	72,6	73,4	101,1	363,1	350,0	96,4
Черкаська	353,3	346,2	98,0	141,8	149,7	105,6	211,5	196,5	92,9
Чернівецька	209,7	207,2	98,8	15,1	13,6	90,1	194,6	193,6	99,5
Чернігівська	422,1	405,5	96,1	136,3	142,2	104,3	285,8	263,3	92,1

*- розраховано за даними Держкомстату України [5,6]

Падіння обсягів виробництва молока і деяких видів молочної продукції в Україні пояснюється як скороченням поголів'я худоби, так і незначними стимулами для агровиробників. Відсутність ефективних ланцюгів збуту молочної сировини приваблює на цю ланку ринку різного роду посередників, які, зловживаючи своїм монопольним положенням, спекулюють ціною політикою, закупаючи молоко у селян-фермерів по заниженій ціні і нав'язують свою цінову політику молокопереробним заводам [7]. Така ситуація загрожує майже повним знищенням поголів'я молочного стада в країні.

Свіже молоко є таким специфічним продуктом, що потребує найскорішої реалізації переробному підприємству і вимагає спеціальних умов транспортування. Тому виникає потреба в створенні ефективних механізмів співпраці молокопереробних підприємств з представниками дрібнотоварного виробництва.

Найбільш ефективною є схема співробітництва молокопереробних заводів з великими агрофірмами, що мають належні умови для виробництва молока належної якості та для належного транспортування. Однак процес відновлення сировинної бази через створення мережі великих агрофірм є занадто капіталомістким та тривалим процесом. Більш ефективним вважаємо для України шлях паралельного розвитку: налагодження схем співпраці молокозаводів з дрібними фермерами (кооперативами фермерів), а також поступове формування господарств з великим поголів'ям худоби. Сполучка двох підходів є необхідною з огляду й на те, що лише крупно товарне виробництво в аграрній сфері є найбільш рентабельним. Вважається, що найкращий економічний ефект та найбільша рентабельність досягатимуться в господарстві з поголів'ям не менше 100 тис. одиниць худоби [7]. Однак основними постачальниками молока на переробні підприємства є господарства населення (табл. 3).

Аналіз статистичної інформації дозволяє зробити висновок про те, що ринок молока та молочної продукції характеризується негативною тенденцією починаючи з 1990 року: зниження поголів'я корів та об'ємів виробництва молока, зростання цін та зниженням споживання молочних продуктів серед населення.

Сировинний сектор молочної промисловості є найбільш проблемним та гальмує зростання виробництва та якості продукції. Це відчувається найбільш в регіонах, в яких не достатньо крупних учасників молочного ринку (молокопереробними заводами національного масштабу, транснаціональними молочними холдингами і ін.), з боку яких економічна підтримка сировинного сектора здатна внести істотний вклад до інтенсифікації його розвитку.

В Україні існує приблизно 6 тис. сільгосп підприємств, які в більшій чи меншій мірі займаються виробництвом молока. Нажаль, в більшій частині з них міститься декілька десятків корів і середньорічний надій не перевищує 100 тонн. Для достатнього забезпечення країну молокопродуктами необхідно підвищити рівень надою зі ста до декілька тисяч тонн.

Таблиця 3

Надходження молока на вітчизняні переробні підприємства*

	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	Середня ціна закупівлі, грн. за тонну (без ПДВ)	
					2010р.	2011р.
Молоко і молочні продукти всього	5443,7	4741,8	4039,9	3338,0	1631,9	1647,2
- від сільськогосподарських підприємств	1718,8	1867,1	2015,4	2163,7	2107,4	1959,9
- від господарств населення	3339,5	2550,3	1761,1	971,9	1358,4	1395,3
- від інших господарств	338,4	253,8	169,2	84,6	1816,9	1873,7

*- розраховано за даними Держкомстату України [5,6]

В цілому виробництво молока в країні в найближчому часі не зросте, але за рахунок збільшення інтересу до молочного тваринництва з боку українських сільгоспвиробників, стабільності у сировинній пропозиції можна буде досягнуте вже через 2 –3 роки. Можливість збільшення виробництва молока в країні в більшій мірі буде залежати від державної підтримки. Без продуманої програми з належним фінансуванням виробництво молока на сьогоднішній день зберегти буде важко.

Втім участь у СОТ та відкритість українського молочного ринку спонукають до рішучих дій, оскільки експансія іноземних операторів та імпортової продукції цілком можливі (таблиця 4).

В Україні за 18 років незалежності чисельність корів скоротилось з 6,2 млн. голів до 700 тисяч голів або у 8,5 разів, а виробництво молока з 18,6 млн. до 2,5 млн. тонн або в 7,6 рази. За найоптимістичнішими прогнозами операторів ринку молока, Україна зможе наростити виробництво молока в достатній кількості не раніше ніж через 10 років [].

В той же час попит на молочну продукцію в світі зростає і перспективи виходу на світові ринки є значними. Так, серед країн СНД Росія споживає приблизно 650 тисяч твердих сирів щорічно, при цьому

40% споживання становлять імпортні поставки, у тому числі з України. Тільки за вересень 2011 року вартість молока, яєць, сиру виросла на 25%. За статистичними оцінками [5,6,7,10,12] повністю задовольнити зростаючі внутрішні потреби держави в молоці й сири, російські виробники не зможуть ще в найближчі 10-15 років. Уряд Російської Федерації, в свою чергу, все більше знижує ввізне мито на молочну продукцію і в найближчій перспективі скасує його взагалі.

В той же час зовнішньоекономічний баланс молочної продукції для України лишається негативним.

Таблиця 4

**Динаміка зовнішньої торгівлі України молочними виробами,
тис. тонн***

Вид продукції	Експорт			Імпорт			Сальдо в 2010 році
	2008р.	2009р.	2010р.	2008р.	2009р.	2010р.	
Сири всіх видів	804	795,1	786,2	95,5	66,2	36,9	749,3
Молоко та вершки, згущені та сухі	79,7	32,2	15,3	9,1	6,3	3,5	11,8
Маслянка, вершки, йогурти та кефіри	4,5	9,9	10,0	10,5	3,1	4,3	5,7
Масло вершкове та інші жири	19,2	2,8	13,6	351,4	1757,5	1843,2	-1829,6

*- розраховано за даними Держкомстату України [5,6,7]

Крім ринку СНД перспективним для України може стати ринок Азії. Так попит на молоко росте в східних країнах зростає на 25% щорічно і лише жителі Китаю випивають приблизно 30% усього виробленого у світі молока.

Однак для виходу на світовий ринок потрібною є відповідна стандартизація і дотримання високої якості як сировини, так і кінцевого молочного продукту. Важливою проблемою українського ринку молока є низька якість сировини. Доля реалізованого сільськогосподарськими підприємствами молока (I та II сорт) переробними підприємствами у 2009 році склала 33%. А 67% молока поступають на переробітку від господарств населення. У яких технологія виробництва не може забезпечити високу якість.

За станом на 2010 рік в Україні найбільш питому вагу серед виробництва молочних продуктів становить виробництва молока - 48,1% (рис.1). Така структура виробництва готових молочних виробів свідчить про недостатньо високу ефективність процесу переробки молока – значна частина сировини так і реалізується в сирому вигляді. Це означає упущені можливості щодо створення більшої доданої вартості, отримання продукції, що пройшла більшу кількість стадій переробки і забезпечила зайнятостю більшу кількість працівників, більше технологічних операцій відбулось.

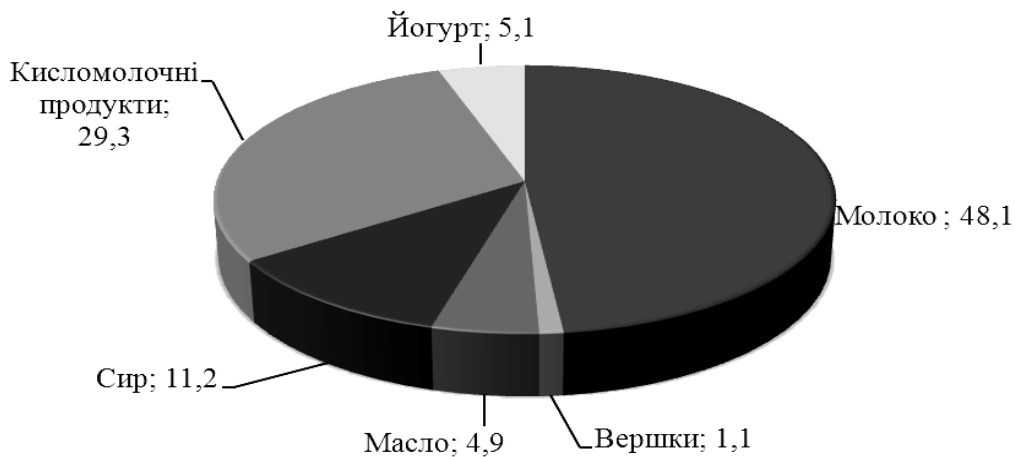

Рис.1 Виробництво основних видів молочних продуктів в Україні в 2010 році, %

Модернізаційне забезпечення розвитку вітчизняного ринку молока і молочних продуктів вбачається нам у вигляді концепції трансформації системи управління таким ринком та деяких структурних елементів самого ринку. Загальну схему стратегії трансформації сфери регулювання ринку молочної продукції можна зобразити так (рис. 2).

Україна з сучасним дрібнотоварним типом виробництва молока багато в чому нагадує деякі європейські країни, які також мають велику кількість дрібних просторово розпорознених фермерських господарств. Вирішенням такої проблеми в Європі є створення мереж дистрибуції шляхом кооперування або у вигляді окремих інфраструктурних суб'єктів господарювання.

Рис. 2. Стратегічні напрямки модернізаційного забезпечення розвитку ринку молока в Україні

В цьому аспекті доцільно навести досвід Польщі для порівняння стану молочної промисловості з Україною. Польща є потужним європейським та світовим виробником сільськогосподарської продукції та продуктів харчової промисловості. Ця країна посідає шосте місце в Європі за обсягами виробництва м'яса та молока. Польща увійшла до Європейської спільноти із високими показниками виробництва у тваринницькій галузі. Підготовка до членства у Європейському Союзі сприяла концентрації вигодовування молочної та м'ясної худоби. Це стало причиною того, що з ринку пішло багато малих виробників (особливо це стосувалося вигодовування молочної худоби). Проте інтеграція в ЄС дала змогу збільшити рентабельність виробництва яловичини та молока, а також наростити експорт м'ясо-молочної продукції. Відкриття кордонів країн ЄС сприяло істотному зростанню експорту молочної продукції, переважно знежиреного сухого молока та сирів. Стимулюючу дію мають високі ціни у торгівлі з країнами ЄС. Сухе молоко з Польщі направляється головним чином в ЄС-15 та в треті країни (за межами ЄС-25), зокрема в Алжир. Сир — у ЄС-25 (у т.ч. у Чехію, Німеччину та Голландію). Тваринне масло експортується головним чином у Бельгію, Німеччину та Голландію [7, 10]. Після вступу до ЄС відмічається зростання зовнішнього попиту на молоко та сметану в якості сировини для подальшої переробки, а також йогуртів та молочних напоїв, що є досить новим явищем для

польського ринку. Попит на названу польську продукцію, зокрема, збільшився з боку німецького та голландського ринків.

Механізмами, які регулюють ринки в Польщі, займаються два агентства — Агентство сільськогосподарського ринку (АСР) і Агентство реструктуризації та модернізації сільського господарства (20 товарних груп та два ринки, відповідно). Регулювання охоплює в тому числі ринки зернових, цукру, м'яса та молока. У 2004 році обидва агентства виплатили аграріям у рамках реалізованих механізмів 340 млн. злотих (близько 110 млн. доларів США) [9, 8].

Джерела фінансування сільського господарства. Згідно з даними за 2004 рік, витрати з національного бюджету на сільське господарство та розвиток сільських територій загалом становили 4,6 млрд. злотих (приблизно 1,5 млрд. доларів США), в тому числі:

- на сільське господарство – 608 млн. злотих (приблизно 800 млн. доларів США);

- на розвиток села – 204 млрд. злотих (приблизно 800 млн. доларів США).

Крім цього :

- на сільськогосподарські ринки (АСР) – 874 млн. злотих (приблизно 290 млн. доларів США);

- на сільське господарство з бюджетів воєводств – 683 млн. злотих (приблизно 227 млн. доларів США) [9].

У структурі промислового виробництва Польщі приблизно 20% припадає на харчовий сектор. Здебільшого промисловість цього сектору зосереджена в приватних руках (майже 95% підприємств, що забезпечують у середньому понад 50 робочих місць кожне). Майже 90% продукції направляється на внутрішній ринок, 10,6% — на експорт. У структурі реалізованої продукції харчового сектора 23,7% — це м'ясні продукти, 15,7% — молочні вироби та 19,7% — інші харчові продукти.

За даними Головного управління статистики Польщі, зовнішня торгівля між Польщею та Україною в секторі сільгосппродукції та харчових продуктів за останні роки представлена так (млн. євро на рік):

- жива худоба та продукти тваринного походження: експорт – 45,3, імпорт – 6,2;

- продукти рослинного походження : експорт – 33,5, імпорт – 25,7;

- готові харчові продукти та напої: експорт — 74,2, імпорт — 13,9;

Товаробіг та сільськогосподарський експорт і імпорт продуктами харчування досяг 208,7 млн. євро. Польща є нетто-експортером у цій групі товарів. Порівняно з 2004 роком, найбільшу позитивну динаміку у 2005 році відзначено щодо експорту продуктів рослинного походження (зростання на 50,7%), а також живої худоби та продуктів тваринного

походження (зростання на 40,3%). У польському імпорті з України майже на 85% збільшилися поставки продуктів рослинного походження та на 120,4 % - жирів та олії.

Молочне виробництво в Україні є перспективним, оскільки існує дефіцит молока. Але для цього потрібні стабільні ціни та капітальні інвестиції. Враховуючи досвід ЄС, зокрема Польщі, при стабільних цінах Україна зможе на багато більше підвищити виробництво молочної продукції.

Так в частині інституціонального забезпечення розвитку ринку молока і молочної продукції вважаємо необхідним встановлення норм щодо прямого надання дотацій виробникам молока з розрахунку на кожний літр (а не на кожну голову худоби, як це було встановлено в 2011 році) [7]. Причому надання дотацій повинно здійснюватись від державного казначейства через систему дистрибуції, щоб забезпечити максимально швидкий порядок надання реальних грошей агровиробникам.

Джерелом фінансування для надання дотацій виробникам молока може бути як державний бюджет, так і обласний або, взагалі, бюджети базового рівня – наприклад районні, селищні або міські. Вважаємо, що для підтримки агровиробників важливо створити систему, реально діючу на мікро- та мезорівні, однак в масштабах всієї держави. Тому більшість регуляторних повноважень і повноважень з накопичення і розподілу фінансових ресурсів для надання дотацій, вважаємо, необхідно делегувати на місцевий рівень (селищні, районні, міські ради).

Важливим моментом є процес максимально повної та швидкої доставки молока як сировини від аграрних господарств до переробників. Вважаємо, орієнтуючись на досвід європейських країн, що ефективними могли б стати в даному аспекті кооперативні об'єднання фермерських господарств, призначені для розв'язання логістичних задач та дистрибуції молока. Для підтримки фермерської ініціативи могли б застосовуватись схеми державно-приватного партнерства.

Розв'язання задачі з якісними характеристиками молока в Україні вбачається нам можливим за допомогою мережі сертифікованих лабораторій, акредитованих для видання відповідних висновків і для забезпечення виходу української продукції на світовий ринок в якості товару високого гатунку. Таке завдання повинно вирішуватись державою, однак, в умовах нестачі бюджетних коштів, пропонуємо схеми державно-приватного партнерства за участю колективних об'єднань агровиробників та представників фермерських громад. Ефективною, на наш погляд, могла б стати схема фінансового забезпечення проектів у вигляді поєднання ресурсів фермерських об'єднань і громад з кредитними ресурсами. Державні органи (бажано щоб це були місцеві органи влади) могли б

виступати гарантами по даних проектах на основі схем переуступок боргу і, натомість, отримувати право на частку в статутному капіталі майбутніх лабораторій. Останнє надасть реальних повноважень державним органам влади щодо контролю за процесом серифікації молочної продукції лабораторіями.

Окрім сировинних проблем на ринку молока і молочної продукції в Україні існує ряд проблем у виробничому секторі. Зокрема, невідповідність технологій міжнародним стандартам якості та високий ступінь застарілості обладнання. В цьому аспекті важливо відмітити досвід лізингу молочного обладнання у європейських країнах.

Встановлено, що молочна промисловість України забезпечена обладнанням, устаткування і новою технікою лише на 30-40 % []. Це зумовлено практично повною відсутністю в Україні підприємств, які б випускали сучасне обладнання та устаткування для молочної промисловості.

Лізинг – вид комерційної діяльності, спрямований на інвестування фінансових коштів у майно, яке передається згідно договору фізичним або юридичним особам на визначений строк за плату для використання у підприємницьких цілях.

Можна вказати два фактори, завдяки яким надається перевага лізингу обладнання і техніки у харчовій, зокрема молочної промисловості:

1. Беручи участь у лізинговій операції, користувач обладнання має можливість придбання дорогого обладнання при мінімальному стартовому капіталі. Це робить лізинг більш ефективним ніж придбання за власні або позикові кошти.

2. Придбання техніки за лізинговою схемою – це спосіб мінімізації та оптимізації оподаткування для лізингоотримувача. В цьому відношенні лізинг вигідно відрізняється від покупки в кредит і розстрочку.

Не зважаючи на те, що більшість вітчизняних технологій за своєю ефективністю відповідає кращим світовим стандартам, устаткування та техніка, які використовуються у виробництві вітчизняних продуктів харчування на сучасному етапі, мають низькі техніко-економічні показники і не забезпечують якісне виробництво продукції по всьому замкненому циклі, що призводить до залежності молокопереробних підприємств від імпорту зарубіжної техніки та устаткування.

IV Висновки

Для управління процесом модернізації структури та системи управління на ринку молока необхідними вважаємо стратегічні напрями, спрямовані на зміну інституціонального, інституційного та

інфраструктурного забезпечення розвитку даного ринку. Світові тенденції зростання попиту на молочні продукти свідчать про необхідність активізації відновлення потужностей України в сфері молочного виробництва. Важливим вважаємо надання максимальної кількості регуляторних повноважень органам місцевої влади, що повинно, за європейським досвідом, повинно надати ефективності та оперативності управлінським заходам. В повній мірі пропоновані нововведення не можуть бути застосовані раніше, ніж відбудеться загальне ореформування адміністративної системи в країні. В той же час пропоновані нами схеми з державно-прватного партнерства на засадах участі органів місцевої влади в статутному капіталу інфраструктурних суб'єктів господарювання на ринку молока вбачаюся нам реальними для реалізації.

Література:

1. Грабчук І. Ф. Якість молока та м'яса сільськогосподарських підприємств Житомирського регіону в контексті євроінтеграційних вимог. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки/ РОЗДІЛ V. Регіональна економіка. 7, 2008 с.248-251
2. Якість українського молока поки не відповідає європейським вимогам. Дані Українського агропорталу (http://agrobiznes.com.ua/news/jakist_ukrainskogo_moloka_ne_vidprovidae_evr_opejskim_vimogam.html)
3. Тенденції розвитку технологій виробництва молока та обладнання для утримання великої рогатої худоби в європейських країнах/ Пропозиція – електронна версія українського аграрного видання (<http://www.propozitsiya.com/?page=149&itemid=132&number=4>)
4. Офіційні дані Міністерства аграрної політики і продовольства України. Поголівя великої огатої худоби в Україні (<http://www.minagro.kiev.ua/stat/tvar/viewstat.php3?staid=4>)
5. Офіційні дані Державного комітету статистики України. Тваринництво. (<http://www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2010/tvarinnictvo091.pdf>)
6. Статистичний щорічник України 2009 рік. м.Київ - Державний комітет статистики України, 2009,2010.
7. Нижче нікуди? Огляд ситуацій на ринку молока в Україні. Пропозиція – електронна версія українського аграрного видання (<http://www.propozitsiya.com/?page=149&itemid=1918&number=59>)

8. Іноземні інвестиції повертаються в ЦСЄ. Огляд ERSTE банку (http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%83&source=web&cd=5&ved=0CEgQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.erstebank.ua%2Fua%2FDownloads%3FchronicleId%3D0901481b8002156f.pdf&ei=R0nnTqHLAs70sgbo_PHCbW&usg=AFQjCNGIRiG18EWKyqnAQoDM_Mx3Y8H7oA)
9. Дані центрального управління статистики Польщі. Національні рахунки. Інвестиції (http://www.stat.gov.pl/gus/rachunki_narodowe_ENG_HTML.htm)
10. Ева Синовец Проект, «Польща як приклад змін на краще» Львів 17.06.2011 (http://cstei.lviv.ua/upload/pub/Polska%20Pomoc/1308668867_32.pdf)
11. Стратегія модернізації України. Бачення незалежних експертів. «Дзеркало тижня» №48, 12 грудня 2009 (http://dt.ua/SOCIETY/strategiya_modernizatsiyi_ukrayini_bachennya_nezaleznih_ekspertiv-58780.html)
12. Модернізація України: пріоритети реформ. «Дзеркало тижня» №14, 10 квітня 2010 (http://zn.ua/SCIENCE/modernizatsiya_ukrayini_prioriteti_reform-59771.html)

Abstract

Burkynskiy B.V., Layko A. I., Aginskaya I.V., Ostrovar O.V.

Ways of the modernization support of the Ukrainian milk market development

The article is based on sectoral analysis of milk market and dairy products of Ukraine, the factors of negative impact, leading to a decrease in competitiveness and market share of domestic products were identified. Analysis of domestic and international experience dotatsiyuvannya and other organizational and financial approaches were used for the development of support strategy aimed on increasing of the Ukrainian dairy products quality. The mechanism of modernization of the milk market in Ukraine, which is to transform the management sectors of production and distribution of finished products, and the regulatory mechanisms in line with the current economic environment of the existing market structure were proposed. The main emphasis is made on the creating effective coupling circuits between sectors of the dairy market for the most effective and rapid rotation and resource renewal of the milk producers.